

## † ДР. АЛЕКСАНДАР ПАВЛОВИЋ ДОБРОКЛОНСКИ

4. децембра прошле године, у 4.15 часова поподне, преминуо је после пријема св. тајана исповести и причешћа контрактуални редовни професор Православног богословског факултета Београдског универзитета, доктор црквене историје Александар Павловић Доброклонски, изванредни научник, који је сав свој живот посветио црквеноисторијској науци.

Рођен је 10 децембра (по ст. к.) 1856 године у Московској губернији, у Русији. Био је, тако рећи, левит по рођењу, јер је његова породица припадала свештеничком staleжу, чији су готово сви чланови посветили себе служењу Богу. Васпитан у кући свог оца, протојереја, ступа у Законоспаско духовно училиште, и наставља учење у Московској Духовној семинарији, где по старом обичају добија чин чтеца. По завршетку семинарије 1876 године, пошто је био један од првих, полаже конкурсни испит у Московској духовној академији, у коју и ступа на историјско одељење. Год. 1880 завршава Академију као први у рангу у звању кандидата богословља, и још исте године полаже допунски испит за магистранта, а кроз неколико месеци брани тезу „Дело Факунда, еп. Германианског у заштиту трију глава (из епохе V васељенског сабора),“ и добија звање магистра богословља. Од 1880 године предаје црквену историју у средњим богословским школама све до 1892 године, кад га Московски универзитет бира за приватног доцента опште црквене историје. Ту остаје до 1899 године, када је позват у Новоросијски универзитет у Одеси, где у својству ванредног и редовног професора предаје општу црквену историју, вршећи уз то дужност декана факултета и уредника часописа „Записи Новоросијског Универзитета“. Године 1916 брани тезу „Теодор Студит, игуман и исповедник Студијски.

Његова епоха, живот, рад и дела“, и добија титулу доктора црквене историје. По доласку у Југославију 1920 године, изабран је за контрактуалног редовног професора новооснованог Православног богословског факултета, узимајући живог учешћа у састављању Уредбе, плана предавања и организацији факултета, на коме је пок. А. П. Доброклонски предавао општу црквену историју од 1920 године до саме смрти.

Научни рад А. П. Доброклонског почиње још у студентским годинама, када штампа своје чланке о „Александријској науци, као сфери, која је повољно утицала на постанак хришћанске богословске школе“ и о „Христолошком учењу Теодора Мопсуетског“. Ученик Лебедева, Голубинског и Кључевског, чувених историчара, пуних слободног али објективног критицизма, он под њиховим утицајем даје кандидатску тезу о Фаунду, која је после незнатне прераде била примљена као магистарски рад и привукла пажњу и научно признање не само у Русији, него и на Западу (Harpack у Theolog. Literaturzeitung 1880, № 26). Немогуће је у овим кратким редовима обухватити све што је написао и штампао пок. А. П. Доброклонски. Ми ћемо се зауставити само на његовим последњим већим радовима, у којима је дошао до сјајних научних резултата, у којима је показао дубоко разумевање давнопрошлих догађаја широким и конкретним постављањем и решавањем историјских проблема на основу строго научног објективизма.

Врхунац таквог историјског истраживања претставља ненадмашиви, изванредни у богословској литератури рад о „Теодору Студиту“. Изненађује већ сама обимност рада (само I св. износи страна I-XX, 1-972, 1-XC), док се из садржине види колики је труд морао уложити писац при проучавању књижевног рада Теодора. Писац ово своје проучавање скромно назива „прелиставањем“. Он скупља и наводи сву литературу (око 300 дела) која се односи на постављено питање, проучава и прима оно што је утврђено, проверено, обазире се на свако мишљење, али иде својим путем. Зато њиме утврђена факта и мишљења пооштравају слику личности и епохе у којој је живео и радио Теодор Студит. У епоси Теодора Студита црква је преживљавала тешко време, јер је требало сачувати и утврдити догмате, одржати нормиране односе између цркве и државе, наћи

нови модус у борби политике τῆς ἀκρίβειας и τῆς οἰκονομίας. Писац бележи као карактерну црту тога доба православност како Теодора Студита, тако и цркве, која је победом над иконоборством не само обележила нову епоху у историји догмата, него и сачувала у верским питањима независност и самосталност цркве од државне власти. Иако „су цареви тежили да потчине својој власти управљање пословима цркве, ипак нису могли, нису смели да избришу из византијског законодавства принцип немешања у чисто црквене ствари“ (с. 969).

У току година, на основу својих предавања на факултету пок. А. П. Доброклонски написао је курс Опште црквене историје, који обухвата цео први период и један део другог, са опширном библиографијом уз сваку главу. У томе раду писац није тежио да излаже догађаје у њиховој нагомиланости, него да претстави главне моменте историјског живота цркве у генетичко-поступним сликама. Од користи је за цркву и науку да се овај рад отштампа. Поједине главе већ су штампане, као напр. „Црквена политика ригористичка и попустљива“ (Богословље 1926 г., св. 2-3). Ови чланци претстављају научну вредност и као одломци, а у курсу историје добијају још већу вредност, где спојени једном идејом васељенске цркве, чине једну хармоничну целину, предочавају нам активно-пламтећи дух златног доба цркве и дају потстрека за даљи рад у духу и смислу светоотачких предања.

По налогу Светог синода Српске православне цркве А. П. Доброклонски написао је трактат „Хришћанске хетеродоксне цркве“ (поводом питања њихова сједињења са православном црквом и *intercommunio in sacris*). Овај рад садржи око 20 штампаних табака (око 320 стр.). У уводу писац даје критеријум, којим се мора руководити при решавању питања о сједињењу цркава. Даље темељно излаже повољне и неповољне услове за сједињење православне цркве са црквама англиканском, старокатоличком, јерменском, јаковитском, коптском, абисинском и несторијанском (сирохалдејском). На страну је остављена римокатоличка црква, која је у лицу своје главе, римског папе, изјавила да неће учествовати на међуверским конференцијама, а такође и протестантска (лутеранска и реформаторска), као чисто

рационалистичке, што из основе смета органском сједињењу са православном. Дело ове врсте је нарочито важно сада, када се поставља питање сједињења цркава и зато има практичну важност поред чисто теоријске вредности, а у одељку који се односи на источне цркве (јерменска и др.), ово је први рад у православној литератури.

Да би дала прегледнија слика научног рада покојног А. П. Доброклонског ми ћемо навести сва његова дела и то

штампана у Русији:

1. „Александрійская образованность какъ сфера благопріятствующая происхожденію христіанской богословской школы“. (Чтен. въ Общ. любит. дух. просв. 1880 г. II).

2. „Христорогическое ученіе Θεодора Мопсуетскаго“ (ibid., IV).

3. „Отношеніе европейскихъ правительствъ къ католичеству и католической церкви во второй половинѣ XVIII в. (ibid., 1181, VIII - IX).

4. „Сочиненіе Факунда епископа Германскаго въ защиту трехъ главъ“ (изъ эпохи V всел. собора). Засебно изд. Москва, 1880.

5. Рѣчь 6 апрѣля 1885 г. по случаю юбилея Мефодія Мораво-Панонскаго“. Чтен. въ общ. люб. дух. просв. 1885, V—VI. „Сборникъ въ память 1000 — лѣтія св. Кирила и Мефодія“. Рязань 1885 г.

6. Православно-католическая унія и воссоединеніе уніатовъ въ Россіи. ibid., 1889, XI.

7. Руководство по исторіи русской церкви св. I—IV, 1884—1893 гг.

8. Солотчинскій монастырь. Его слуги и крестьяне въ XVII в. Чтен. в. Моск. Общ. исторіи и древностей и засебно Москва.

9. Рецензја на книгу Малицкаго „Руководство по исторіи русской церкви“. Правосл. Обзорѣніе.

10. Историко-статистическое описаніе церквей и монастырей Рязанской епархіи. Рязань. Епарх. вѣдом. 1890—1892 г г.

11. Описаніе рукописей Солотчинскаго монастыря. Архивъ Рязан. учен. арх. комиссіи.

12. Н. Надеждинъ по письмамъ семейнаго архива. Труды Рязан. учен. архив. комиссіи.

13. Письма Вука Караджича Надеждину въ русскомъ переводѣ. *ibid.* и у Руском архиву Петроградъ.

14. Религиозность въ древней и новой Россіи. Душепол. чт. 1893 г. XII и 1894 г. II.

15. Св. Стефанъ епископъ Пермскій Моск. Церк. Вѣд. 1896 г. XVI.

16. Новооткрытыя изреченія Исуса Христа. *ibid.* 1898 г. II.

17. Преп. Ѳеодоръ Исповѣдникъ и игуменъ Студійскій. Его эпоха, жизнь, дѣятельность и творенія т. I и II, св. 1. Ученыя записки Новорос. Универс. 1913 и 1914 г. и засебно

штампана у Југославији:

18. Мишљење поводом питања о аутентичности хиротоније Англиканске цркве. Весник Српске цркве. 1923 г. март — април.

19. Приказ на књ. Др. Микијеља, „Апостолски мужевѣ“, Богословље. 1926 г. св. 2.

20. Црквена политика ригористичка (ή της ακριβείας) и попустљива (ή της οίκονομίας) *ibid.* св. 3.

21. Приказ на књ. проф. Др. М. Поснова, „Первиятъ вселенски съборъ и неговото църковно историческо значеніе. *ibid.* 1927 г. св. 1.

22. Приказ на књ. „Православная мысль. Труды правосл. богосл. института въ Парижѣ“ вып. 1. 1928.

23. Приказ на књ. L. Patterson-a, Theodor of Mopsuestia and modern thought. *ibid.*, 1930 г. св. II.

24. Васељенски сабори (њихова структура). *ibid.* 1936 г., св. 2—3.

остало је у рукопису:

25. Историја второго 25-лѣтія Новоросійскаго Университета.

26. Выписки и справки изъ древнихъ рукописей какъ матеріалъ для II тома II выпуска дисертациі о Ѳеодорѣ Студитѣ.

27. Предавања из опште црквене историје, први период и један део другога периода.

28. Хришћанске хетеродоксне цркве (поводом питања сједињења са православном и о *intercommunio in sacris*).

29. Критика на чланак атинског митрополита Хризостома поводом енциклике папе Пија XI од 25-XII о III васељенском сабору са папистичком тенденцијом.

Научни рад А. П. Доброклонског био је забележен и од стране научних установа. Тако је од Руског Светог синода из фонда Митрополита Макарија добио награду од 500 рубаља за „курс историје руске цркве св. I и II“ и од 1000 рубаља за III и IV свеске истог рада и за тезу о Теодору Студиту. За последњи рад исто тако је награђен и од Руске академије наука. Поред ових новчаних награда добио је звање „заслуженог професора“ Новоросијског универзитета и звање почасног члана Петроградске духовне академије.\*

Скроман, повучен, деликатан са свима он би прошао тих и непримећен, да није његових дела која га уздижу и чине славу и част Православној цркви.

\*

На погребу проф. А. П. Доброклонског опростио се с покојником, у име Богословског факултета, декан факултета, г. др. Л. Мирковић, овим речима:

Када смо проф. Доброклонском указивали какву год дужну и потребну, ма и најмању, пажњу, питао се у скромности: „Чиме сам ја то заслужио“. Зато нека нам опрости драги покојник што ћемо се за часак огрешити о његову скромност говорећи истину о њему, а он ће нам то опростити, јер зна да нам је дужност да тражимо и говоримо истину. А када говоримо истину о проф. Доброклонском као човеку и као научном раднику, висмо ни најмање у неприлици, напротив над трошним земаљским телом и над страхотом смрти ликује живот позитиван, плодан, савесно и честито проведен. Да би смо разјаснили овај позитиван и плодан живот проф. Доброклонскога, треба прво да се сетимо да је рођен у свештеничкој породици. Даље формирање свога позитивног карактера и своју трудољубивост и тачност у личном, службеном и научном животу приписује проф. Доброклонски у својој пред смрт написаној краткој биографији утицају мирне и радине средине у Духовној Академији у Москви, која је дала свој печат његову духовном животу. У средини родитељског

\* Ово звање одговара чланству Академије наука. Исте академије био је почасни члан др. Никодим Милаш.

дома и Духовне Академије развила се побожност и љубав проф. Доброклонског према Христу Спаситељу и његовој цркви, према руској цркви, чијој историји је посветио цео свој живот као научни испитивач и школски предавач.

Ако прегледамо научна дела проф. Доброклонског, видећемо чиме се он носио, шта су били његови идеали, ко је он и какав био. Једно од главних и највећих дела проф. Доброклонскога је Историја руске цркве. Потребно је волети своју родну груду, своју православну руску цркву, па написати тако велику и по садржини и обиму историју руске цркве. Друго највеће и животно научно дело проф. Доброклонског је: „Преподобни Теодор Студит, исповедник и игуман Студијски. Његова епоха, живот, делатност и списи“. Да је проф. Доброклонски могао написати ово огромно дело, он је морао волети личност Теодора Студита, њега је морао одушевити: овај велики исповедник страдалник за иконе, велики монах православне цркве, који се није повукао у ћелије свога манастира у Цариграду, но је радио у друштву са свима слојевима од царског двора до последњег сиромаша; велики борац за слободу цркве од деспотизма у Византији, овај учитељ-моралиста и глава ригористичке партије, која се борила за тачно чување еванђелских заповести и црквених правила, овај реформатор монашког живота и реорганизатор студијског манастира у Цариграду, који је извршио велики утицај на црквено-друштвени и културни живот у Византији; овај црквени канониста, писац и песник црквених химни. То све био је Теодор Студит. Ова висока личност је одушевила проф. Доброклонскога толико, да јој је он посветио тако рећи цео свој живот, и поред осталог обимног научног рада на црквеној историји, посвећеног васељенским саборима, црквеним јерарсима, манастирима, њиховим рукописима, односима прав. цркве према хетеродоксним црквама и т. д. Значи да је и сам имао духа Теодора Студита када се одушевљавао његовом личношћу.

Кроз дела проф. Доброклонскога, може свако упознати личност проф. Доброклонскога. Када се проф. Д. са толиким трудом бавио историјом Хришћанске цркве, и посветио јој цео свој живот, свакако је морао осећати дубоку побожност према оснивачу и глави ове цркве, према Господу Исусу Христу. Дакле највиши представници монаштва и Господ

Исус Христос Спаситељ и оснивач хришћ. цркве одушевљавали су личност проф. Д. и он је њима служио науком и животом. Ову своју веру и побожност доказивао је проф. Д. и целим својим животом, и то на начин ригористички, који је близак монаштву. Доста је да кажемо да проф. Доброклонски никада ни с ким није дошао у сукоб. Напротив из личности проф. Доброклонског зрачила је хришћанска доброта, хришћански мир и ведрина, и свако ко је познавао проф. Доброклонскога мора жалити, што у свом животу неће више сретати ову светлу личност.

Када је 1920. проф. Д. дошао у нашу земљу, изабран је за контр. ред. професора богословског факултета, коме је својим богатим школским искуством и знањем веома корисно послужио. Зато нам овај растанак наноси бол. На тешком растанку са тугом у срцу опраштамо се у име Богословског факултета са дугогодишњим професором Б. фак. и поштованим колегом. Смрт проф. Доброклонскога је велики губитак за нашу школу, јер она губи једнога од првих организатора наше школе, губи једно крупно име у научном свету, губи одличнога znalца и предавача црквене историје, који ју је кроз дуги низ година проучавао; студенти губе професора који им је био не само предавач знања, но својим животом и духовним особинама и васпитач за њихове младе душе. Проф. колегиум Бог. факултета губи доброга старијега колегу, који је са свима својим друговима живео у никада непомућеној хармонији. Зато је наша жалост велика и искрена.

За све што си учинио, драги покојниче, нашој школи, нека ти је искрена хвала! Дошао си у братску српску земљу, која те је искрено и братски примила, и мада си умро самохран без ближе родбине, буди уверен да си у овој земљи стекао своју нову родбину, браћу и децу, која су те братски и синовски волела и поштовала, која су са тобом саосећала у твојој у себе сакривеној тузи за родном Русијом, коју никада ниси заборавио и за којом си до смрти туговао.

Нека ти је хвала за све, лака ти била српска земља, и вечан ти спомен!

У.

УРЕДНИК  
Д-р ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ  
СВ. САВЕ 28

БЛАСНИК У ИМЕ БОГОСЛ. ФАКУЛТЕТА  
Д-р ДРАГУТИН АНАСТАСИЈЕВИЋ  
ДОСИТИЈЕВА 7-А